

SEMESTRÁLNÍ PRÁCE
z předmětu **Matematické modelování**

**TEPELNÉ MODELOVÁNÍ LASEROVÉHO
VYTVÁŘENÍ MIKROKANÁLKŮ V
SODNOVÁPENATÉM SKLE**

Autor: David Kolenatý

Datum: 20.1.2014

Obsah:

ÚVOD	3
2. SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY	4
Tepelný model.....	4
Experimentální práce.....	6
3. ZÁVĚR	10
4. LITERATURA	11

ÚVOD

Absorpce skla se velice mění s vlnovou délkou. Transparentní materiály mají většinou minimální absorpci a reflexi pro záření ve viditelném spektru, ale silně absorbují kolem vlnové délky 10 μm . Díky tomuto faktu je CO_2 laser velice efektivní při obrábění a zpracování transparentních materiálů, i když skla mohou v některých případech odrážet až 30% laserového záření. Laserem indukované plazma také zlepšuje spojení laserového záření s povrchem materiálu, za dosažení teplot vypařování kolem 3500 °C, což je dostatečné pro ablaci materiálu z ozářené oblasti.

Mikrokanálky na povrchu nebo uvnitř tabulového skla jsou využívány v různých aplikacích, jako jsou například telekomunikace, optické či biomedicínské inženýrství. Výsledné efekty z tepelného modelování lze odhadovat až po experimentální depozici, ale je užitečné odhadnout teplotní rozsahy a tepelné namáhání materiálu před experimentálními poznatky. Zde uvedený model a principy mohou být aplikovány na tepelné zpracování kovových materiálů pomocí pulzního laseru.

2. SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY

Tepelný model

Vedení tepla v mediu může být za předpokladu konstantních teplotních parametrů a žádného zdroje v mediu vyjádřeno pomocí parciální diferenciální rovnice:

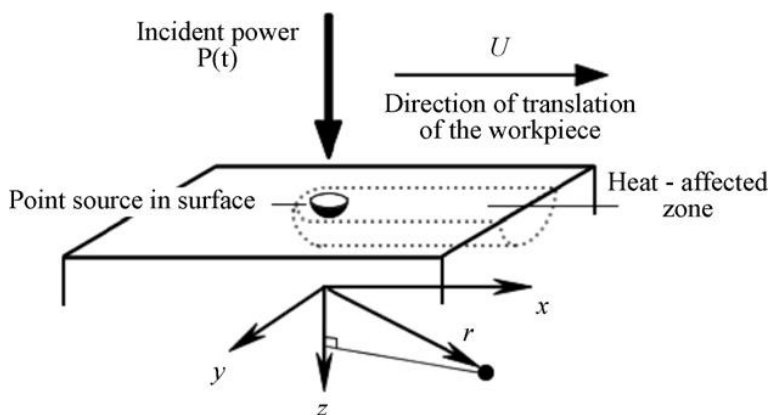
$$\rho c_p \frac{\partial T}{\partial t} = k \left(\frac{\partial^2 T}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 T}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 T}{\partial z^2} \right) \quad (1)$$

kde ρ (kg/m³) je hustota, c_p (J/(kg°C)) tepelná kapacita a k (W/(m°C)) tepelná vodivost materiálu. Pokud se medium pohybuje konstantní rychlostí U paralelně s osou x , jako je vidět na Obr. 1, je třeba rovnici (1) pozměnit na (2).

$$\frac{\partial T}{\partial t} + U \frac{\partial T}{\partial x} = \alpha \left(\frac{\partial^2 T}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 T}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 T}{\partial z^2} \right) \quad (2)$$

kde α (m²/s) je tepelná difuzivita, která je rovna $\frac{k}{\rho c_p}$. Řešení rovnice (2) dává tranzitní teplo nebo rozložení teploty v mediu $T(x, y, z, t)$. Avšak řešení není jednoznačné, jelikož závisí na předpokladech, počátečních a okrajových podmínkách, které jsou pro naši úlohu dány:

- 1) Počáteční teplota je rovna okolní teplotě $T(x, y, z, 0) = T_0$.
- 2) Medium je deska složená ze dvou paralelních rovin a teplo vstupuje z jedné roviny $z = 0$. Předpokládají se nulové tepelné ztráty v mediu.
- 3) V mediu nejsou žádné fázové změny. Ačkoliv řešení explicitně nezahrnuje efekty latentního tepla, je užitečné odhadnout vniknutí izoterm tání vedením.
- 4) Medium je polonekonečná pevná látka, což znamená, že teplotní rozdíly ve zkoumaných oblastech neovlivňují teploty ve vzdálených oblastech, jako je například konec roviny.

Obr. 1 Bodový zdroj tepla na povrchu vzorku.

Na základě těchto předpokladů může být rovnice (2) řešená pro zdroj pulzního laseru s určitou frekvencí (PRF). Dopadající laserový paprsek je modelován jako časově závislý bodový tepelný zdroj (0,0,0). Pro dané okrajové a počáteční podmínky je rovnice (3) řešením parciální diferenciální rovnice pro vedení tepla, které je založeno na působící teplotě harmonického charakteru na materiálu

$$T(x, y, z, t) = T_0 + \frac{P(t)}{2\pi kr} \exp \left[i\omega t + \frac{U}{2\alpha} (x - r\sqrt{1 + \frac{4\alpha\omega i}{U^2}}) \right] \quad (3)$$

kde $P(t)$ je časově závislý vstupní výkon, ω je fundamentální frekvence vstupního výkonu a r je radiální vzdálenost od zdroje $= \sqrt{x^2 + y^2 + z^2}$. Vstupní výkon pulzního laseru je znázorněn na Obr. 2. Tento energetický zdroj má periodu $t_0 = \frac{1}{PRF}$ a je předepsán v intervalu $-\frac{1}{2}t_0 \leq t < \frac{1}{2}t_0$ vztahem:

$$P(t) = \begin{cases} P_0 \frac{t_0}{\tau}, & |t| < \frac{1}{2}\tau \\ 0, & \frac{1}{2}\tau < |t| < \frac{1}{2}t_0 \\ P_0 \frac{t_0}{2\tau}, & \text{jinak} \end{cases}$$

kde P_0 (W) je průměrný výkon a τ (s) je šířka pulzu. Je možné vyjádřit signál pomocí Fourierovy řady:

$$P(t) = P_0 + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \cos \frac{2\pi n t}{t_0} = P_0 + \sum_{n=1}^{\infty} a_n \operatorname{Re}(\exp \frac{2\pi n t}{t_0} i) \quad (4)$$

$$\text{kde} \quad a_n = \frac{2}{t_0} \int_{-\frac{\tau}{2}}^{\frac{\tau}{2}} \frac{P_0 t_0}{\tau} \cos \frac{2\pi n t}{t_0} dt = \frac{2P_0 t_0}{\pi n t} \sin \frac{\pi n t}{t_0} \quad (5)$$

dosazením (5) do (4):

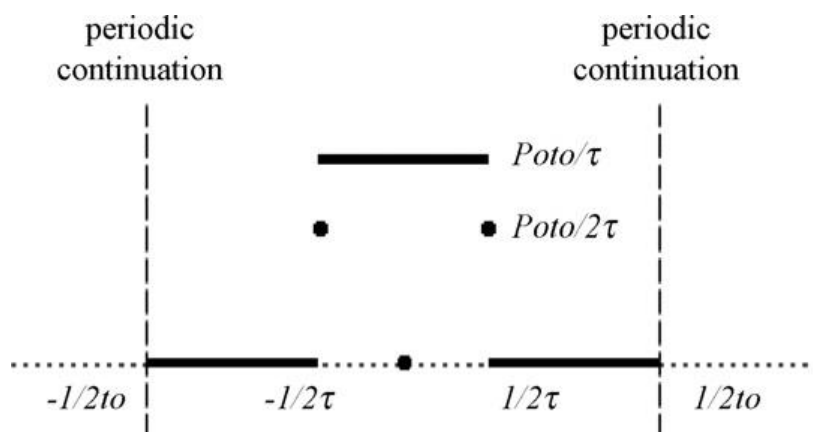
$$P(t) = P_0 + \frac{2P_0 t_0}{\pi t} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n} \sin \frac{\pi n t}{t_0} \operatorname{Re}(\exp \frac{2\pi n t}{t_0} i) \quad (6)$$

dosazením (6) do (3) a po úpravě:

$$T(x, y, z, t) = T_0 + \frac{P_0}{2\pi kr} \exp \left[\frac{U}{2\alpha} (x - r) \right] + \frac{P_0 t_0}{\pi^2 k r \tau} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n} \sin \frac{\pi n t}{t_0} \exp \left[\frac{U}{2\alpha} (x - r S_n) \right] \cos \left(\frac{2\pi n t}{t_0} - \frac{U r n S_i}{4\alpha S_n} \right) \quad (7)$$

kde $S_i = (8\pi\alpha)/(t_0 U^2)$ je Simonovo číslo, které charakterizuje periodické řešení s periodou t_0

a $S_n = \sqrt{[1 + \sqrt{1 + n^2 S_i^2}]/2}$. Pomocí rovnice (7) se vypočítalo rozložení teplot $T(x, y, z, t)$, které záviselo na výkonu, PRF, délce pulzu, rychlosti posuvu materiálu a parametrech procesu.

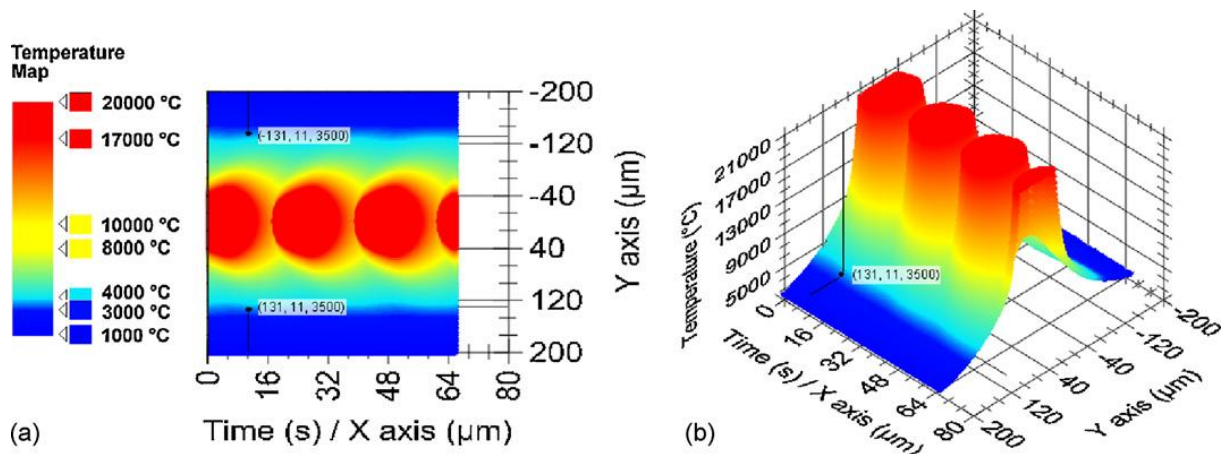

Obr. 2 Vstupní výkon pulzního laseru.

Experimentální práce

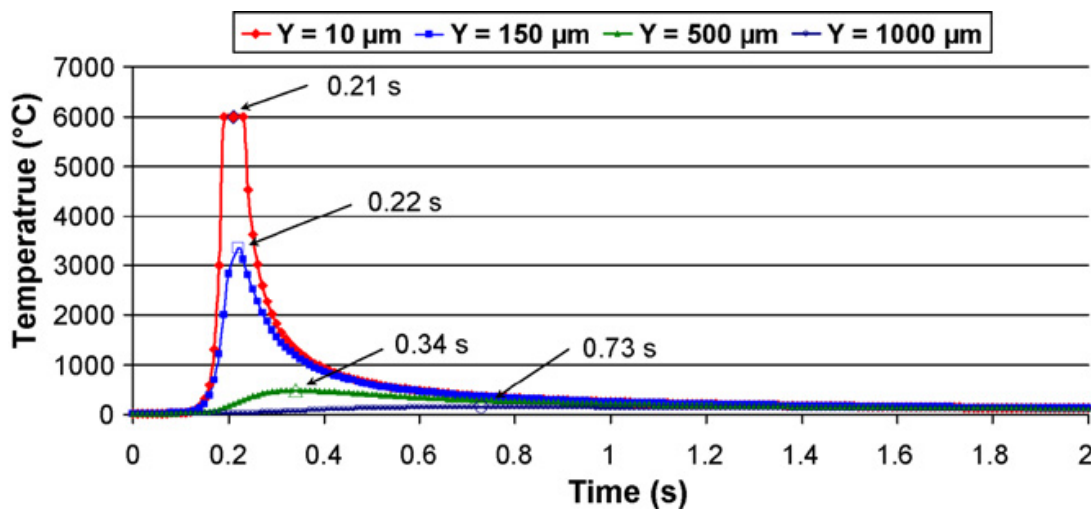
Byla použita dva milimetry tlustá tabulka z komerčního sodnovápenatého skla o hustotě $\rho = 2500 \text{ kg/m}^3$, tepelné kapacitě $c_P = 870 \text{ J/(kg}^\circ\text{C)}$ a tepelné vodivosti $k = 1,06 \text{ W/(m}^\circ\text{C)}$, což dává tepelnou difuzivitu $\alpha = 4,8736 \times 10^{-7} \text{ m}^2/\text{s}$. Kanálky byly vytvářeny pomocí CO_2 laserového paprsku o výkonu 1,5 kW fokusovaného do spotu o průměru kolem $90 \mu\text{m}$ se vzdušnou tryskou o tlaku 1 bar. Při tomto schématu jsou radiční ztráty dopadajícího výkonu 15-20%. Byly vytvořeny kanálky o délce 15 mm. Aplikace zlaté vrstvičky napomohla laserovému scanování vzorků, pomocí kterého byly získány třídímenzionální profily $50 \mu\text{m}$ dlouhé části každého kanálku. Z těchto profilů byly měřeny šířka (μm), hloubka (μm) a drsnost povrchu R_a (μm).

Při řešení rovnice (7) byl zdroj laseru konstantně v čase uvažován na poloze (0,0,0). Vzorek se pohyboval konstantní rychlostí U ve směru osy x , neboli hodnoty $x = a + tU$, kde a je počáteční poloha. Pro vyřešení (7) byly zapotřebí instance čas a y v každé z -rovině, tak byla zkonstruována 2D síť v čase a prostoru (t, y). První element sítě byla délka pulzu $t_0 = 1/PRF$, která koresponduje s hodnotami osy- x . Druhý element byla dostatečně velká hodnota y , aby pokryla polovinu šířky kanálku. Jelikož je řešení symetrické podle osy y , byly výpočty rychlejší. Řešení pro konstantní hodnotu z a za podmínek $x = 0$ a $t = 0$ dalo izotermy v této rovině. Obr. 3 znázorňuje předpokládané izotermy tří pulzů v rovině $z = 0$ za použití $P = 24 \text{ W}$, $PRF = 228 \text{ Hz}$, $\tau = 1,53125 \text{ ms}$ a $U = 5 \text{ mm/s}$. Síť byla generována pro $t = 0 - 1/228 = (0 - 4,375 \text{ ms})$ a $y = 0 - 100 \mu\text{m}$. Na Obr. 3 jsou také znázorněny dva důležité body, které leží na izotermě vypařování o teplotě 3500°C .

Obr. 3 Izotermie tří pulzů v rovině $z = 0$: (a) pohled shora, (b) 3D teplotní profil.

Pomocí (7) lze také vypočítat teplotní průběh specifického bodu v dané rovině. Tímto je možné monitorovat teplotní změny daných bodů přes periodu, což může být užitečné při odhadování výsledné mikrostruktury v důsledku záření. Na Obr. 4 můžeme vidět teplotní průběh dříve uvažovaného vzorku pro čtyři body: $y = 10, 150, 500$ a $1000 \mu\text{m}$. Počáteční souřadnice x byla nastavena na takovou, kdy jí bodový laserový zdroj míjí v čase $t = 0,2\text{s}$. Teploty byly vypočítány pro celkový čas 2s při posuvné rychlosti $5000 \mu\text{m/s}$. Maximální teplota v bodě $y = 10 \mu\text{m}$ byla 6000°C . Maximální teploty byly dosaženy v časech $0.21, 0.22, 0.34$ a 0.73 s pro body $y = 10, 150, 500, \text{ a } 1000 \mu\text{m}$. To indikuje časovou prodlevu potřebnou pro difuzi tepla od zdroje do daného tepla. Maximální teplota klesá pod 3500°C pro vzdálenější body než $130 - 150 \mu\text{m}$. Tento fakt je také zřejmý z Obr. 3.

Obr. 4 Teplotní průběh čtyř bodů na povrchu skleněného vzorku.

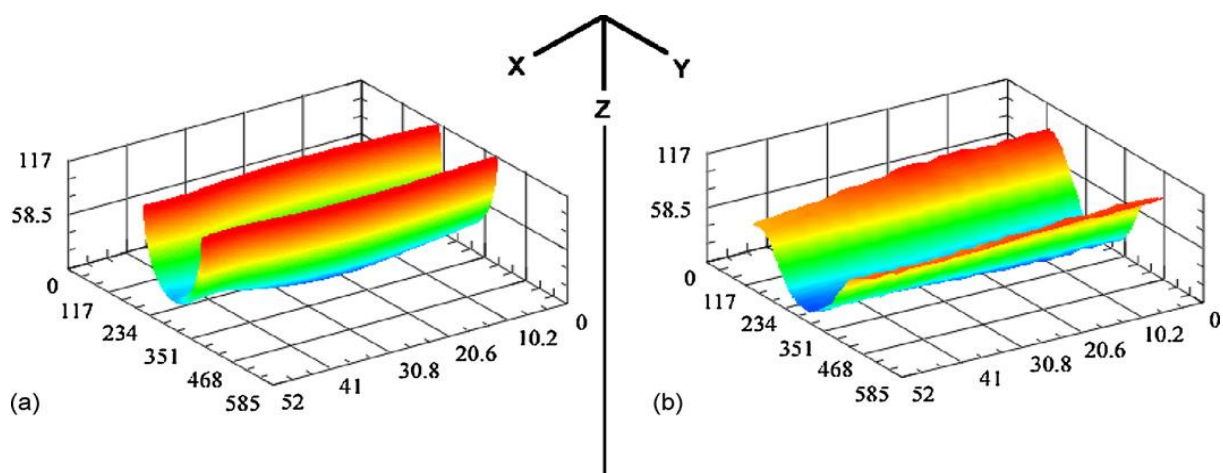
V Tab. 1 jsou porovnány vypočítané a experimentální hodnoty šířky, hloubky a drsnosti pro tři různé kanálky. Kanálek č. 1 byl vytvořen při těchto parametrech: $P = 18\text{ W}$, $PRF = 160\text{ Hz}$, $\tau = 3,125\text{ ms}$ a $U = 8,33\text{ mm/s}$. Kanálek č. 2 byl vytvořen při těchto parametrech: $P = 24\text{ W}$, $PRF = 228\text{ Hz}$, $\tau = 1,531\text{ ms}$ a $U = 5\text{ mm/s}$. Kanálek č. 3 byl vytvořen při těchto parametrech: $P = 30\text{ W}$, $PRF = 400\text{ Hz}$, $\tau = 0,5\text{ ms}$ a $U = 5\text{ mm/s}$. Bylo zjištěno, že rozměry kanálků jsou přímo úměrné výkonu P a nepřímo úměrné PRF a U . Maximální rozdíl v hodnotách šířky kanálku byl 36,39% a to pro kanálek č. 1. Maximální rozdíl v hodnotách hloubky kanálku byl -30% a to pro kanálek č. 1. Rozdíl mezi naměřenými a vypočtenými hodnotami drsnosti je značně vysoký kvůli malému množství uvažovaných parametrů.

Tab. 1 Vypočítané a experimentální hodnoty šířky, hloubky a drsnosti pro tři různé kanálky.

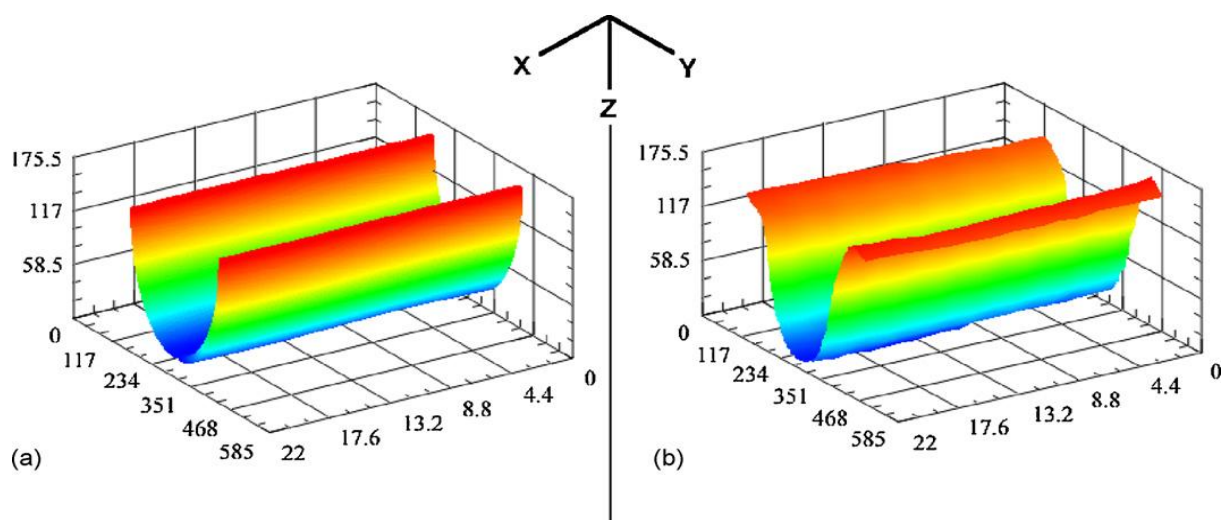
		šířka (μm)	hloubka (μm)	Ra (μm)
kanálek č. 1	model	192,1	96,2	7,229
	experiment	302	74	3,848
	% rozdíl	36,39	-30	-87,86
kanálek č. 2	model	265,9	132,98	3,615
	experiment	267	148	4,495
	% rozdíl	0,41	10,14	19,58
kanálek č. 3	model	299,12	144,48	1,047
	experiment	308	142	3,515
	% rozdíl	2,88	-1,75	70,21

Na Obr. 5, 6 a 7 jsou zobrazeny modelované a experimentem vytvořené 3D geometrie kanálků č. 1, 2 a 3. Tyto profily se periodicky opakovaly po délce kanálku jak ve vypočtených, tak v experimentálních výsledcích. Rozměry kanálků z vypočtených hodnot velmi dobře odpovídají hodnotám experimentálně zjištěným. Na Obr. 8 (a) je mikroskopický snímek kanálku č. 1 a na Obr. 8 (b) je znázorněna simulace stejného kanálku pro přímé morfologické srovnání. Z hodnot PRF a U , které byly použity při tvorbě tohoto kanálku bylo očekáváno, že každý laserový puls pokrývá oblast o průměru $U/PRF = 8,333/160 \approx 52\text{ }\mu\text{m}$. Ze snímku jsou vidět periodicky se opakující spirálovité tvary, které byly konkávní proti směru laserové ablace (zleva doprava). Rozdíl mezi těmito tvary byl průměrně okolo $50\text{ }\mu\text{m}$. modelovaný kanálek obsahoval 22 pulzů a z morfologické perspektivy odpovídal experimentálním výsledkům.

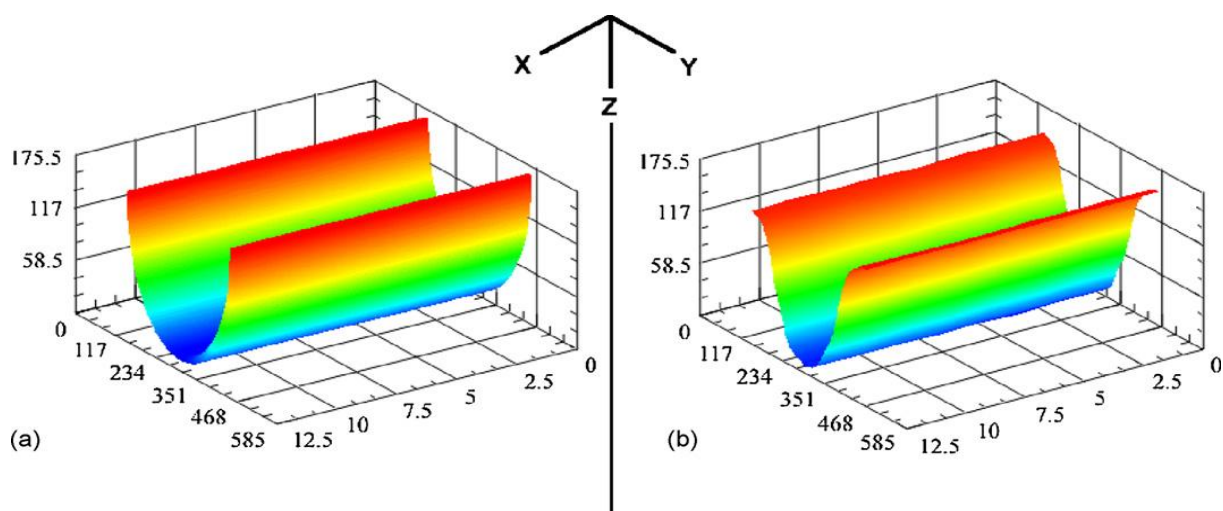

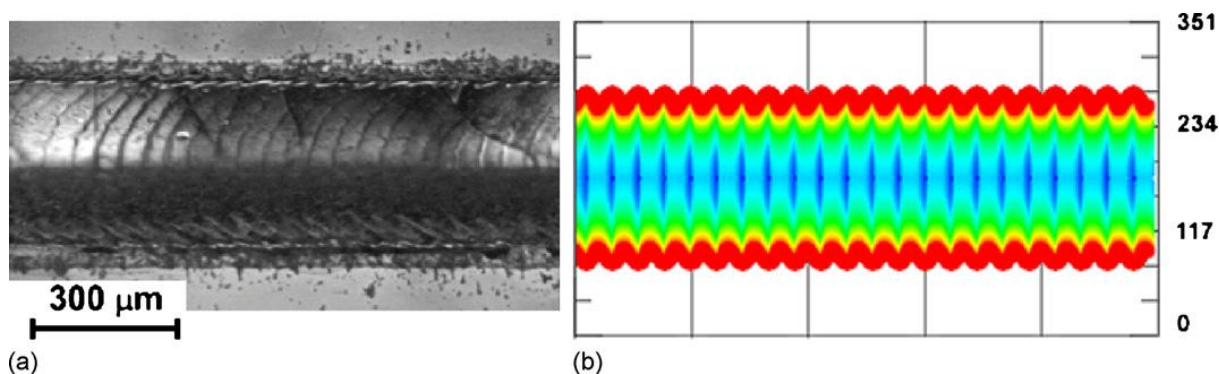
Obr. 5 (a) Modelovaná 3D geometrie kanálku č. 1 (b) Experimentem vytvořená 3D geometrie kanálku č. 1.

Obr. 6 (a) Modelovaná 3D geometrie kanálku č. 2 (b) Experimentem vytvořená 3D geometrie kanálku č. 2.

Obr. 7 (a) Modelovaná 3D geometrie kanálku č. 3 (b) Experimentem vytvořená 3D geometrie kanálku č. 3.

Obr. 8 (a) Mikroskopický snímek kanálku č. 1 (b) Simulace stejného kanálku pro přímé morfologické srovnání.

3. ZÁVĚR

Byl vytvořen tepelný model laserového vytváření mikrokanálků v sodnovápenatém sklu. Řešení modelu poskytlo grafické znázornění přepokládaných izoterm tří pulzů v rovině $z = 0$ za použití $P = 24 \text{ W}$, $PRF = 228 \text{ Hz}$, $\tau = 1,53125 \text{ ms}$ a $U = 5 \text{ mm/s}$. Byl uveden teplotní průběh pro čtyři body: $y = 10, 150, 500 \text{ a } 1000 \mu\text{m}$. Počáteční souřadnice x byla nastavena na takovou, kdy jí bodový laserový zdroj míjí v čase $t = 0,2 \text{ s}$. Teploty byly vypočítány pro celkový čas 2s při posuvné rychlosti $5000 \mu\text{m/s}$. Bod y byl v kolmé vzdálenosti $9000 \mu\text{m}$ za zdrojem. Maximální teplota v bodě $y = 10 \mu\text{m}$ byla 6000°C . Maximální teplota klesá pod 3500°C pro vzdálenější body než $130 - 150 \mu\text{m}$. Byly porovnány vypočítané a experimentální hodnoty šířky, hloubky a drsnosti pro tři různé kanálky. Dále bylo zjištěno, že rozměry kanálků jsou přímo úměrné výkonu P a nepřímo úměrné PRF a U . Maximální rozdíl v hodnotách šířky kanálku byl 36,39% a to pro kanálek č. 1. Maximální rozdíl v hodnotách hloubky kanálku byl -30% a to pro kanálek č. 1. Dále byly zobrazeny modelované a experimentem vytvořené 3D geometrie kanálků. Rozměry kanálků z vypočtených hodnot velmi dobře odpovídaly hodnotám experimentálně zjištěným.

Díky dobré ovladatelnosti vytváření profilů o specifických tvarech a rozměrech mohou tyto mikrokanálky najít uplatnění v aplikacích, jako je například MEMS či růst buněk. Tepelné matematické modelování se vstupními parametry materiálových vlastností: laserového výkonu, pulzní frekvence, délky pulzu a posuvné rychlosti je užitečné pro vizualizaci očekávaného tvaru a rozměru kanálku před jeho vlastním vytvořením. Tyto výsledky také mohou napomoci při určování procesních parametrů. Větší rozměrové chyby mezi vypočítanými a experimentálními

výsledky byly zaznamenány v mezních oblastech uvažovaného rozsahu parametrů, ale i v těchto případech může být model stále užitečný při určování morfologie kanálků.

4. LITERATURA

- [1] A. Issa, D. Brabazon, S. Hashmi, *Journal of materials processing technology*, 207 (2008) 307–314
- [2] A. Issa, D. Brabazon, S. Hashmi, *Proceedings of the International Conference on Advances in Materials Processing and Technologies (AMPT)*, Vol. 103, Las Vegas, NII6, pp. 1–5.
- [3] S. J. Qin, W. J. Li, 2002. Process characterization of fabricating 3D micro channel systems by laser-micromachining. *Sensors Actuat. A* 97/98, 749–757.